पुत्रीयता तेन वराङ्गनाभिरानायि विद्वान् क्रतुषु क्रियावान्। विपक्रिमज्ञानगतिर्मनस्वी मान्यो मुनिः स्वां पुरमृष्यशृङ्गः॥ १०॥

ज०म० ऋष्यशृङ्गनामा मुनिः पुत्रीयं क्रतुं जानातीति पुरोधसो वशिष्ठादुपश्रुत्य राज्ञा वारविलासिनीभिरानायितोमुनिरित्येतत्कथयितुमाह। पुत्रीयतेत्यादि। पुत्रीयता आत्मनः पुत्रमिच्छता इच्छायां सुप आत्मनः क्यजिति क्यच् क्यचिचेतीत्वम्। तेन राज्ञा प्रयोजककर्त्रा वराङ्गनाभिर्वरस्त्रीभिः प्रयोज्यकर्त्रीभिः आनायि स्वां पुरमिति योज्यम्। नीवह्योरित्यादेरपि अकथितश्चेति चकारेण संगृहीतत्वात् नयतिर्द्विकर्मकः। तत्र प्रधानकर्मणि लुङ्। चिणिलोपो चिणोलुगितिशब्दस्य लुक् गुणकर्मणि तु पुरमितिद्वितीया गतिबुद्धीत्यादिना प्रयोज्यकर्तरि द्वितीया न भवति। नीवह्योः प्रतिषेध इति वचनात् विद्वान्वेदार्थतत्त्ववित् एवञ्च कृत्वा क्रतुषु क्रियावान् प्रशस्तक्रियः प्रशंसायां मतुप् विपक्रिमज्ञानगतिरिति विपाकेन निर्वृत्तम् पचतेः क्त्रिः क्रिमप् यत्पूर्वजन्मकृतमनिवर्तनीयं कर्म तस्योग्रतपःप्रत्ययादिनोपदेशात् ज्ञानात्प्रवृत्तिर्बुद्धावस्य जातेत्यर्थः। मनस्वी प्रशस्तमनाः प्रशंसायामस्मायामेधेत्यादिना विनिः मान्यो मानार्हः अर्हेकृत्यतृचश्चेतिण्यत्। धर्मादिमननान्मुनिः मनेरुचोपधाया इति इन् उपधायाउकारः। ऋष्यस्य शृङ्गं ऋष्यशृङ्गं तच्छृङ्गमिव शृङ्गं यस्य स ऋष्यशृङ्गः। सप्तम्युपमानेत्यादिना उत्तरपदलोपी समासः॥ १०॥